

Міністерство освіти і науки України  
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника  
Економічний факультет

ДУБИЩАК ОЛЕГ ЛЮБОМИРОВИЧ

МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ ЕКОНОМІЧНИМИ РИЗИКАМИ НА  
ПІДПРИЄМСТВІ

051 «Економіка» (Прикладна економіка)  
(галузь наук – Управління та адміністрування)

Автореферат на здобуття  
другого (магістерського) рівня вищої освіти

Івано-Франківськ – 2023

Дипломна робота виконана в Прикарпатському національному університеті  
імені Василя Стефаника

Науковий керівник

кандидат економічних наук, доцент кафедри підприємництва,  
торгівлі та прикладної економіки Юрій ЦІЖМА

Рецензент:

доктор економічних наук, професор кафедри економічної кібернетики  
Іван БУРТНЯК

Захист відбудеться «27» грудня 2023 р.

Дипломну роботу надано до захисту «02» грудня 2023 р.

Завідувач кафедри

\_\_\_\_\_

Надія ПИЛИПІВ

## ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ПОНЯТЬ «КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ» ТА «РИЗИК» У ПРОЦЕСІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	5
1.1. Сутність понять «конкуренція», «конкурентоспроможність» та «конкурентоспроможність підприємства»	5
1.2. Сутність, класифікація та механізм виявлення і оцінки ризиків в комерційній організації	15
1.3. Методи управління економічними ризиками на підприємстві	24
Висновок до розділу 1	29
РОЗДІЛ 2. ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ПНІВРЕМБУД» ТА РИЗИКИ ЩО ЇЇ СУПРОВОДЖУЮТЬ	32
2.1. Загальна характеристика організаційно-економічної діяльності ТОВ «ПНІВРЕМБУД»	32
2.2. Оцінка ризиків ТОВ «ПНІВРЕМБУД»	38
2.3. Політика управління ризиками в діяльності ТОВ «ПНІВРЕМБУД»	44
Висновок до розділу 2	50
РОЗДІЛ 3. УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ У ПРОЦЕСІ ПОКРАЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА	52
3.1. Сучасні моделі управління ризиками в організації	52
3.2. Управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки	57
3.3. Ризик-менеджмент як чинник забезпечення економічної безпеки підприємства	70
Висновок до розділу 3	78
ВИСНОВКИ	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

*Актуальність теми.* Сучасний стан господарської діяльності українських суб'єктів господарювання характеризується великою кількістю різноманітних ризиків, які суттєво впливають на їх економічний розвиток.

Сьогодні очевидно, що для забезпечення стабільного розвитку економіки механізм управління ризиками є важливою частиною механізму управління підприємством, так само як і механізм організаційної структури, механізм управління якістю, конкурентною перевагою.

Ризик притаманний будь-якій підприємницькій діяльності, і, крім того, на ступінь ризику великий вплив мають зовнішні умови середовища, які в більшості випадків знаходяться поза контролем підприємства.

При цьому кожен суб'єкт господарювання прагне мінімізувати ризики та максимально зменшити їх негативний вплив. Тому необхідно сформувати ефективний механізм управління ризиками своєї діяльності, що набуває особливого значення в сучасних умовах господарювання українських підприємств, і зумовлює **актуальність теми** обраного дослідження.

Процес дослідження механізму управління ризиками підприємстві здійснювали так вчені, як В. Вітлінський, Л. Нейкової, В. Лопатовський, В. Лук'янова, А. Старостіна та ряд інших. У їх працях значне місце займає проблема управління ризиками на підприємстві, проте слід зазначити у їх дослідженнях не існує єдиного підходу до питань стратегічного планування та їх застосування на промислових і торгових підприємствах.

**Метою роботи** є створення теоретичних засад і розробка практичних пропозицій для забезпечення впливу ризиків на конкурентоспроможність підприємства.

Досягнення поставленої мети зумовлює вирішення наступних **завдань**:

- визначити сутність понять «конкуренція», «конкурентоспроможність» та «конкурентоспроможність підприємства»;
- висвітлити сутність, класифікацію та механізм виявлення і оцінки ризиків в комерційній організації;

- згрупувати методи управління економічними ризиками на підприємстві;
- проаналізувати основні техніко-економічні показники досліджуваного підприємства;
- висвітлити політику управління ризиками в діяльності підприємства;
- висвітлити сучасні моделі управління ризиками в організації;
- проаналізувати процес управління фінансовими ризиками підприємства як складової забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки;
- дослідити процес ризик-менеджменту як чинника забезпечення економічної безпеки підприємства.

**Об'єктом дослідження** є система діяльності ТОВ «ПНІВРЕМБУД» в контексті дослідження впливу ризиків на конкурентоспроможність підприємства.

**Предметом дослідження** є набір теоретичних і прикладних засад формування процесу діяльності ТОВ «ПНІВРЕМБУД».

У дипломній роботі використовувалися наступні **методи дослідження**: індукційні, дедукційні, індексні, балансові, графічні, систематизаційні та методи узагальнення, аналітичні, методи статистичних розрахунків.

Запропонована та обґрунтована у роботі система дослідження впливу ризиків на діяльність підприємства може бути використана на практиці вітчизняних підприємств.

**Структура роботи.** Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, та пропозицій. Загальний обсяг роботи 92 сторінки. Робота містить 14 рисунків, 18 таблиць. Список використаних наукових джерел нараховує 62 найменування.

## ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У першому розділі **«Теоретичні аспекти дослідження взаємозв'язку понять «конкурентоспроможність» та «ризик» у процесі діяльності підприємства»** висвітлено економічну сутність понять «конкуренція», «конкурентоспроможність» та «конкурентоспроможність підприємства», визначено сутність, класифікація та механізм виявлення і оцінки ризиків в комерційній організації та систематизовано методи управління економічними ризиками на підприємстві.

У другому розділі **«Фінансово-господарська діяльність ТОВ «ПНІВРЕМБУД» та ризики, що її супроводжують»** визначено стан фінансово-економічного розвитку ТОВ «ПНІВРЕМБУД», проведено дослідження стану фінансового забезпечення розвитку ТОВ «ПНІВРЕМБУД», проаналізовано стратегії розвитку ТОВ «ПНІВРЕМБУД».

У третьому розділі **«Управління ризиками у процесі покращення конкурентоспроможність підприємства»** висвітлено сучасні моделі управління ризиками в організації, визначено процес управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки та висвітлено процес ризик-менеджменту як чинника забезпечення економічної безпеки підприємства.

### ВИСНОВКИ

Економічний клімат нашої країни дуже мінливий, усі ринкові процеси розвиваються динамічно, і для того, щоб їх осмислити, необхідно розуміти кілька фундаментальних понять: «конкуренція» та «конкурентоспроможність».

Конкуренція відіграє важливу роль у діяльності компаній і є фундаментальною складовою ринку. Її конкурентоспроможність базується на ефективності зусиль компанії та здатності підтримувати конкурентоспроможну позицію (тобто здатності досягати конкретних цілей).

Вивчивши думки різних науковців, можна зробити висновок, що поняття конкуренції поширене в Україні та в цілому світі. З кожним роком

визначення слова «конкуренція» змінюється, стає більш конкретним і звучить по-різному. Ця тема обговорюється молодими вченими і має велике значення, адже від цього залежить успіх компанії на ринку.

Сучасні вчені мають комплексний підхід до «конкурентоспроможності», кожна думка точна і заснована на фактах. Можна зробити висновок, що конкурентоспроможність має значний вплив на успіх підприємства на ринку. Основна мета підприємців – зробити компанію більш конкурентоспроможною на ринку.

Беручи до уваги вищезазначену інформацію, можна зробити висновок, що конкуренція – це боротьба між компаніями за клієнтів, гонитва за дешевшими продуктами чи послугами і, звичайно, збільшення прибутку від дій. Конкурентоспроможність – це здатність компаній конкурувати з іншими, використовуючи сплановану ефективну стратегію роботи, вигоди та активи. Слова «конкуренція» і «конкурентоспроможність» є синонімами і вирішальними. Їхня природа базується на здатності компаній балансувати на ринку та адаптуватися до різноманітних запитів споживачів у контексті зростання конкурентів.

Сьогодні у вітчизняному та міжнародному науковому середовищі існують численні дослідження поняття «ризик» у загальнофілософському розумінні, ці дослідження передбачають розкриття гносеологічних та онтологічних аспектів, виявлення його походження та прогресу логічних міркувань.

Аналіз законодавчих актів України свідчить про те, що більшість ризиків – це небезпека, загроза або ймовірність негативних наслідків.

Різнманітність підходів до сутності «ризик» призвела до виділення кількох ознак, які вказують на класифікацію ризиків, в основу цих ознак покладено мету та завдання конкретного наукового дослідження. Особливо важливі: масштаби, джерела та тип події; суб'єктивність і об'єктивність рішень, а також ступінь їх ризикованості; рівень об'єктивності ймовірності

виникнення; масштаб впливу; фактор часу; можливість включення фактору часу в страхування; суми збитків, тривалість дії та ступінь законності.

Питання ідентифікації, а також якісного та кількісного вимірювання ризику є невід'ємною частиною управління підприємствами в умовах ринкової економіки. Для забезпечення належного рівня конкурентоспроможності продукції та підприємства в цілому необхідно щодня приймати ефективні рішення. Методи оцінки ризику поділяються на якісні та кількісні. Якісні методи вважаються більш предметно-орієнтованими, оскільки більшість їх аналізу базується на суб'єктивних твердженнях експертів, тоді як кількісні методи є більш об'єктивними, оскільки вони використовують більшість фактичних числових даних у своєму аналізі. Знання та розуміння ризиків, пов'язаних з діяльністю підприємства, має вирішальне значення для управління ризиками в сучасній організації.

ТОВ «ПНІВРЕМБУД» – роздрібне торгове підприємство, яке здійснює реалізацію будівельних матеріалів, таких як: цемент, щебінь, відсівки, пісок, цегла в асортименті, блоки, клеї, фарба, будівельні суміші марки Ceresit, , гіпсокартон та пінопласт та ін.

Метою діяльності ТОВ «ПНІВРЕМБУД» є: на високому рівні здійснювати обслуговування, будівників, будівельних організацій; надавати консультації щодо правильного використання продукції; створювати належну конкуренцію вже існуючим подібним торговельним підприємствам на місцевому рівні; продавати будівельних матеріалів, необхідні для ремонту і будівництва тощо.

Підприємство ТОВ «ПНІВРЕМБУД» для того, щоб вижити у конкурентній боротьбі постійно змінює свою тактику та стратегію, безперервно працює над удосконаленням своєї діяльності, стежить за якістю товарів, що продається, займається освоєнням нового вигляду товарів, використовує гнучкі та досконалі методи ціноутворення та ін.

Протягом досліджуваного періоду бачимо зменшення показника



фондоозброєності праці разом з позитивною тенденцією яку мають показники фондомісткості і фондovіддачі. Потрібно сказати, що для забезпечення високої якості продукції та послуг, високого рівня конкурентоспроможності стан основних засобів ТОВ «ПНІВРЕМБУД» має бути бездоганим.

Усі ризики, котрі впливають на діяльність ТОВ «ПНІВРЕМБУД» можна поділити на зовнішні та внутрішні.

Для здійснення оцінки впливу різноманітних видів ризиків на діяльність ТОВ «ПНІВРЕМБУД» використаємо експертний метод. Експертами виступили директор ТОВ «ПНІВРЕМБУД», головний бухгалтер і маркетолог. Експерти визначили рівень впливу ризику на ефективність роботи ТОВ «ПНІВРЕМБУД» виставивши бали від 1 до 5.

Аналіз коефіцієнтів ліквідності показав, що ТОВ «ПНІВРЕМБУД» погано забезпечено ліквідними коштами. Тобто ризик ліквідності є характерним для роботи підприємства даного профілю.

Отже, в діяльності ТОВ «ПНІВРЕМБУД» присутні фінансові ризики, які пов'язані із прибутковістю, ліквідністю і платоспроможністю.

Як бачимо з табл. 2.4 найбільший вплив на рівень внутрішніх ризиків має погіршення якості виробництва ТОВ «ПНІВРЕМБУД» зважена оцінка склала 1,2. «Великий вплив на рівень внутрішніх ризиків мають також такі складові, як скорочення ефективності управління (0,77), технологічні збої (0,74) та зменшення ефективності роботи персоналу (0,61). Загальна зважена оцінка за внутрішніми ризиками становила 3,87 балів».

«Найбільший вплив на рівень зовнішніх ризиків має загострення конкуренції, зважена оцінка даного фактору склала 1,73, на другому місці зменшення платоспроможності населення, зважена оцінка яких склала 0,93»

Один із способів оцінки впливу на зовнішню діяльність ТОВ «ПНІВРЕМБУД» – Pest-аналіз, який представляє собою стратегічний аналіз чотирьох факторів, що впливають на зовнішнє середовище діяльності організації.

В нашому випадку, оцінка 3,72 показує, що реакція ТОВ «ПНІВРЕМБУД» на стратегічні фактори зовнішнього середовища перебуває на середньому рівні.

Головною метою управління ризиками в діяльності ТОВ «ПНІВРЕМБУД» є забезпечення прибутковості його діяльності.

Управління ризиками — це особлива сфера управління, яка використовує різні підходи, процеси та показники, призначені для забезпечення максимального покриття можливих ризиків компанії, оцінки цих ризиків і вжиття ряду кроків для мінімізації ризиків і досягнення цілі компанії.

Метою управління ризиками є ведення комерційної діяльності, яка пов'язана з інвестуванням капіталу комерційною організацією, ситуацій, які передбачають практичне застосування економічних принципів в умовах невизначеності, а також правові та економічні відносини, які все ще існують між різними економічними суб'єктами в ході усунення або досягнення ризику.

Зарубіжна практика показує, що керівники компаній успішно використовують систему управління ризиками як в окремих випадках, так і в цілому. Впровадженню інтегрованого управління ризиками сприяє використання багатьох професійних і міжнародних стандартів. Ризик завжди присутній, але, очевидно, необхідно приймати структуровані рішення. Якщо той чи інший ризик проявляється, дотримані міжнародні стандарти ризик-менеджменту, в них описана процедура дій. Міжнародні стандарти зазвичай включають положення, які є значущими та якісними щодо конкретних груп ризику, управління ризиками та іноді мають фрагментарний або суперечливий характер.

Важливо визнати, що система управління ризиками сприяє максимально можливому використанню найкращих практик і досвіду управління, це покращує процес прийняття рішень і точніше визначає потенціал фінансових втрат підприємства.

Сьогодні реалії ситуації такі, що питання забезпечення фінансової стійкості підприємства є актуальним. Це питання є особливо актуальним у контексті нинішньої економічної та фінансової кризи. Сьогодні, в умовах нестабільного політичного клімату, економічної нестабільності, військового панування в країні та зменшення платоспроможних активів населення, вітчизняні корпорації мають значні фінансові проблеми.

Посилення впливу фінансових ризиків на фінансові результати компанії пояснюється швидким економічним розвитком країни та розширенням фінансової сфери, створенням нових фінансових технологій і методів, а також фінансового ринку країни. Ризики, пов'язані зі сферою корпоративних відносин з банками та іншими фінансовими установами, пов'язані з можливою втратою коштів або їх ненадходженням.

Важливою складовою управління фінансовим ризиком на підприємстві є механізм нейтралізації ризику. Його основна перевага полягає в тому, що підприємство має високий ступінь альтернативних рішень, які залежать від здійснення фінансової діяльності та фінансових можливостей. Це необхідно для зовнішніх і внутрішніх процесів страхування.

Для створення функціональної системи управління фінансовими ризиками необхідно розробити концепцію управління фінансовими ризиками, що включає створення та впровадження стратегій управління фінансовими ризиками на основі методу управління та ступеня ризику, а також визначення інформації про та методичне забезпечення цих процесів.

Нестача трудових ресурсів на національному рівні, яка була спричинена міграцією населення та виїздом кваліфікованих працівників до країн Європи, спонукала технічні служби ТОВ «ПНІВРЕМБУД» до ідеї створення роботів.

Наразі ТОВ «ПНІВРЕМБУД» пропонує проект із застосуванням роботів для автоматизації робочих місць, що дозволить у майбутньому зменшити кількість працівників на станціях, а отже, збільшити зарплату працівників.



## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Арнаут І. П. Дослідження підходів щодо дефініції конкурентоспроможності підприємства. *Інноваційна економіка*. 2012. № 3. С. 111-114
2. Базилюк, Я. Б. Конкурентоспроможність національної економіки: сутність та умови забезпечення [Текст]: монографія / Я. Б. Базилюк. – К., 2002. – 130 с.
3. Бездітко О. Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. Вип. 3. С. 43–49.
4. Безсмертний С. Ю. Сутність та класифікація конкурентних переваг підприємства. Видавництво Львівської політехніки. 2011. С. 174-179.
5. Белоусова С. В. Механізм управління фінансовими ризиками промислових підприємств. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2019. № 3 (19). С. 277-293.
6. Гончарук І. В., Томашук І. В. Ресурсний потенціал сільських територій: стан та напрями зміцнення: монографія. Вінниця : ТОВ «Твори». 2022. 334 с.
7. Греджева Т. В. Конкуренція в підприємницькій діяльності: теоретичні аспекти. *Міжнародний науково-виробничий журнал «Облік і фінанси»*. 2009. № 2. С. 16.
8. Гречко А. В., Гербеда М. В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. *Ефективна економіка*. 2012. № 3. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=1006>.
9. Дикань В.Л. Сутнісні аспекти конкурентоспроможності національної економіки / В.Л. Дикань, О.Г. Кірдіна // *Вісник економіки транспорту і промисловості*. Збір наук. праць. – Харків, УкрДАЗТ. – 2009.– № 28. – 320 с.
10. Добринь С. В. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4073> (дата звернення:

14.06.2022).

11. Доц Д. Ю., Ліпінський В. М., Стратегічне забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Наук. Вісник НЛТУУ. 2007. № 175. С. 136–138.

12. Загірняк М. В., Перерва П. Г., Маслак О. І. Економіка підприємства: магістерський курс: підручник. Ч. 1. Кременчук: ТОВ «Кременчуцька міська друкарня», 2015. 736 с.

13. Закон України «Про захист економічної конкуренції» від 11 січня 2001 року № 2210–14 (Редакція від 11.08.2013, підстава 406-18) // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 12. – с. 64

14. Закон України «Про інноваційну діяльність» від 04.07.2002 р. № 40-IV (з чинними змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

15. Зось-Кіор М. В., Германенко О. М., Собакар Д. Т. Сучасні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства. Приазовський економічний вісник. 2018. № 6. С. 175-178.

16. Іванов Ю.Б., Орлов П.А., Іванова О.Ю. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток: монографія. Харків. 2008. 199 с.

17. Киглюк А. П. Методи конкурентної боротьби. Наук. Вісник КНТУ. 2016. С. 92.

18. Конкурентоспроможність підприємства (фактори, що впливають фірму). URL: <https://library.if.ua/book/14/1233.html> (дата звернення: 23.11.2020).

19. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: [монографія / за заг. ред.. О.Г. Янкового]. – Одеса: Атлант, 2013. – 470 с.

20. Конкуренція і монополія. Теорія ринкових структур. URL: <http://nkkep.com/wp-content/uploads/2020/11/GRS-31-EK-10.11.pdf> (дата звернення: 19.11.2020).

21. Костецький В. В., Бутов А. М. Напрями побудови системи управління фінансовими ризиками на підприємстві. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Том 1. № 3. С. 60–66.

22. Красностанова Н. Е. Стратегічний аналіз і оцінка конкурентоспроможності промислового виробництва / Н. Е. Красностанова, П. С. Маковесв // Фінансова консультація. – 2001. – № 21 – 22. – С. 55-59.

23. Кривіцька В. В. Механізм управління конкурентоспроможністю підприємства в умовах нестабільності. *Ефективна економіка*. 2020. № 8. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8118>.

24. Кузнецова А.Я. Удосконалення банківського і небанківського фінансування інноваційної діяльності в Україні: [монографія] / А.Я. Кузнецова, Н.Я. Зінько, О.О. Другов. – К.: УБС НБУ, 2009. – 175 с.

25. Кузнецова К. О. Фактори впливу на формування конкурентоспроможності підприємства / НТУУ «КПІ». 2013. URL: <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2013-21.pdf>

26. Кузьмінець Т. Г., Перегняк Ю. А. Управління фінансовими ризиками підприємства в умовах ринкової економіки. *Молодий вчений*. 2017. № 12 (52). С. 677–680.

27. Кузьома В. В. Якість продукції як вирішальний фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Бізнес Інформ*, 2020. 88 с.

28. Куліш Г. П., Родніченко І. В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 25. С. 98–103.

29. Лактіонова О. А. Управління фінансовими ризиками. 2020. 256 с. URL: [https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1460/1/Навч%20посібник%20УФР%2027\\_10\\_2020.pdf](https://r.donnu.edu.ua/bitstream/123456789/1460/1/Навч%20посібник%20УФР%2027_10_2020.pdf) (

30. Леміш К. М. Основи формування механізму реструктуризації промислових підприємств / К. М. Леміш // *Економіка і регіон*. – 2010. – No 25–02. – С. 44–56. 14.

31. Літвінова Ю. О. Проблеми забезпечення конкурентоспроможності підприємства в сучасних умовах / Ю. О. Літвінова // Управління розвитком. – 2012. – № 9. – С. 35–37.

32. Мануйлович Ю. М. Дослідження сутності трактування поняття конкурентоспроможності підприємства. Сумський державний університет. 2013. № 4. С. 276.

33. Мануйлович Ю.М. Дослідження сутності та трактування поняття конкурентоспроможності підприємства. Ю.М. Мануйлович Маркетинг і менеджмент інновацій. 2013. № 4. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis\\_nbuv/cgiirbis\\_64](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64)

34. Маркетинг. Менеджмент. Інновації: [монографія] / За ред. д. е. н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: Папірус, 2010. – 621 с.

35. Маслюк О. В. Методичні підходи до оцінювання конкурентоспроможності підприємства / О. В. Маслюк // Фінанси і кредит. – 2012. - № 1. - С 57-61.

36. Методи конкурентної боротьби. URL: <https://studfile.net/preview/5129498/page:12/>

37. Мочерного. С.В., Феміна К Економічний словник - довідник /За ред. С.В. Мочерного. – К.Феміна,1995. – 386с.

38. Орлик О. В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5–6 [63]. С. 218–223.

39. Основні методи і форми конкурентної боротьби. URL: [http://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom\\_theory/22016/](http://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/22016/)

40. Пожар Є. П. Аналіз фінансових ризиків та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Інфраструктура ринку*. 2020. Вип. 43. С. 387–391.

41. Портер Майкл Е. Стратегія конкуренції / Пер. з англ. А. Олійник, Р. Сільський. – К.: Основи, 1998. – 390 с.

42. Причепя І.В. Інноваційні пріоритети формування стратегічних конкурентних переваг підприємства. *Ефективна економіка*. Київ, 2019 р. 143



с.

43. Про захист економічної конкуренції / Закон України Закон від 11.01.2001 № 2210-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14>

44. Про обмеження монополізму та недопущення недобросовісної конкуренції у підприємницькій діяльності: [закон України : від 11 січня 2001 р.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2132-12#Text>

45. Рибаківа О.В. Конкуренція і конкурентоспроможність: економічна суть та фактори підвищення / Рибаківа О.В. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.nbuv.gov.ua>.

46. Семикіна М. В. Конкурентоспроможність у сфері праці: сутність та методологія визначення. «Економічні науки». 2009. № 15. С. 12.

47. Сіренко К. Управління конкурентоспроможністю підприємства Київ. 2017. 65 с.

48. Скиба Г. І. Конкурентоспроможність як категорія і як властивість підприємства, що функціонує в умовах ринкової економіки. Облік і фінанси. 2012. № 6. С. 135–138.

49. Сотник І. М., Овсієнко Ю. Ю. Методи конкурентної боротьби між підприємствами. Сумський державний університет. 2014. С. 51–53.

50. Сумець О.М., Сомова О.Є., Пеліхов Є.Ф. Оцінка конкурентоспроможності сучасного промислового підприємства: навч.-практ. Посібник для студентів економ. спец. – К.: Професіонал, 2007. – 208с.

51. Тарасова О.В. Теоретико-методологічні основи інноваційної діяльності підприємств / О.В. Тарасова // Економіка харчової промисловості. – 2012. – № 1. – С. 37–41.

52. Томашук І. В. управління фінансовими ризиками підприємства як складова забезпечення сталого функціонування суб'єкта економіки. ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ. Випуск № 39. 2022.

53. Угоднікова О. І., Цигенко А. Ю. Ретроспектива розвитку поняття конкурентоспроможності. Причорноморські економічні студії. 2019.

Якименко Н. В. Управління конкурентоспроможністю підприємств торгівлі. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2015. № 1. С. 51–55. № 40. С. 153.

54. Ульянов К. В. Основні підходи щодо оцінки конкурентоспроможності діяльності підприємств / К. В. Ульянов [Електронний ресурс] - Режим доступу :// <http://www.repository.hneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1456/1/.pdf>

55. Управління фінансовими ризиками. URL: [https://pidru4niki.com/74707/ekonomika/upravlinnya\\_finansovimi\\_rizikami](https://pidru4niki.com/74707/ekonomika/upravlinnya_finansovimi_rizikami) (дата звернення: 11.06.2022).

56. Харченко Т.Б. Забезпечення конкурентоспроможності підприємств як засіб ринкового реформування економіки // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №2. – 259 с.

57. Черваньов Д.М. Менеджмент інноваційно-інвестиційного розвитку підприємств України / Д.М. Черваньов, Л.І. Нейкова. – К. : Вид-во «Знання», 1999. – 516 с.

58. Чіков І. А. Конкуренція: теоретичні підходи до розуміння сутності поняття. ТОВ «ДКС-центр». 2019. № 10. С. 74.

59. Шершньова З. Є. Стратегічне управління : Підручник / Шершньова З. Є. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К. : КНЕУ, 2004. – 699 с.

60. Яцковий Д. В. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. Вип.4 (51). С.183–188.

61. Podolianchuk O., Tomashuk I. Formation of financial results of activities of agricultural enterprises of Vinnitsa region. *The scientific heritage*. 2020. № 47. Vol. 7. P. 63–73.

62. Tomashuk I. V., Tomashuk I. O. Enterprise development strategy: innovation and internal flexibility. *Colloquium-journal*. 2021. № 3 (90). Vol. 4. P. 51–66.